

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA:

PARANORMALE ERFARINGER

LEDER

PARANORMALE ERFARINGER

ARTIKLER OG INNLEGG

KIRKEN I MØTE MED MENNESKER SOM
MENER Å HA KONTAKT MED DØDE

BLÅNE BAK BLÅNE

EKSTRAORDINÆRE ERFARINGER SOM
UTFORDRING FOR KIRKEN

INTERVJU

TEOLOGI OG ERFARING

SØNDAGSTEKSTEN

PINSEDAG

ANDRE PINSEDAG

17. MAI

TREENIGHETSSØNDAG

FRA BISPEDØMMERÅDENE

PARANORMALE ERFRINGER

Det er en forklaring på alt, sier vi, med stor tiltro til kausalitetens potensial. Veldig mye av det vi erfarer i oss og rundt oss, utspiller seg innenfor ganske klare årsakssammenhenger. Disse kan vi avdekke uten altfor store anstrengelser, skjønt vi oftest tar dem for gitt. Jeg spiste meg mett til frokost i dag fordi jeg hadde kjøpt brød i butikken i går, brød som var bakt ved et stort bakeri og distribuert til butikken i løpet av tidlige morgentimer. Forut for alt dette hadde en kornprodusent et eller annet sted hatt skuronn og høstet inn korn som ble malt til mel på ei mølle og siden solgt til en grossist. Men før det igjen hadde bonden kultivert jorda hun sådde, og før det ble denne jorda til, med helt spesifikke og nødvendige livsbetingelser som er ganske enestående i dette universet. Og sånn holder vi på.

Men noen ganger bryter kausaliteten sammen – eller sagt på en annen måte: De årsakssammenhengene vi er vant til å regne med, viser seg utilstrekkelige. Vi møter noe som ikke så lett, og kanskje ikke i det hele tatt, lar seg innpasse. Da er vi i nærheten av de ekstraordinære eller paranormale erfaringene. Ulike kulturer og tenkemåter har forholdt seg ulikt til slike erfaringer; de har hatt vekslende kår. Opplysningstid og modernitet har vært preget av en bastant optimisme på kausalitetens vegne. Men slik er det ikke nødvendigvis lenger. Til tross for nyateismens bevisførsel er det annet kulturdrag som også preger vesten i dag. Dette dokumenterer Tore Laugerud i sin artikkel i dette temanum-

meret av Luthersk Kirketidende. Ekstraordinære erfaringer og andre bevissthetstilstander tvinger fram en ny og åpnere refleksjon, i teologi og kirke.

Ingen enkeltperson her i landet har bidratt mer til denne samtalen de siste åra enn Joralf Gjerstad. Mannen fra Snåsa gjør ikke selv krav på spesielle årsakssammenhenger; han har ikke mange forklaringer å by på. Men mennesker blir hjulpet. Og Gjerstad er ikke alene. Professor Jan-Olav Henriksen på MF har skrevet fagbok om paranormale erfaringer, samtidig som han erfarer at hans egne varme hender virker lindrende og helbredende på andre. Med denne erfaringsbakgrunnen blir også hans teologiske refleksjon mer interessant og troverdig. Den samme Gjerstad har også inspirert journalist og skribent

Til tross for nyateismens bevisførsel er det annet kulturdrag som også preger vesten i dag.

Håvard Nyhus til å skrive en tekst om to ulike betraktningsmåter i møte med mannen fra Snåsa.

En av de paranormale erfaringene som er blitt mest kontant avvist av teologien, er kontakten med døde. Dialogprest Silje Trym Mathiassen har skrevet om sitt møte med mennesker som har slike erfaringer. Hun viser til at en stor andel av befolkningen hevder å ha hatt kontakt med døde, men at de i svært liten grad har delt disse erfaringene med prester i kirken, og at de som har gjort det, ofte er blitt møtt med taushet, latterliggjøring eller skarp kritikk.

Hvilken forpliktelse har teologi og kirke i møte med paranormale erfaringer? I sjelesorgfaget opererer vi med noen kriterier for god teologisk refleksjon over klinisk praksis. Kanskje kan de

samme kriteriene anvendes her. Teologien skal være:

- *Lydhør*. Det er alltid en forpliktelse å ta menneskers reelle erfaringer på det dypeste alvor, ved å lytte for om mulig å forstå og fortolke sammen med den som eier erfaringen.
- *Bevegelig*. Teologien skal informeres av livet, ikke bare omvendt.
- *Uavsluttet*. Teologi, vår ”gudslære”, er forpliktet til å ta forbehold på egne vegne. Nå ser vi

som i et speil, og det fortsetter vi med en stund til.

Forøvrig tror vi vel at Guds rike på en grunnleggende måte sprenger kausalitetens rammer og best kan forstås i andre kategorier enn årsaks-sammenhenger. Hvis det kan forstås i det hele tatt.

.....

SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

KIRKEN I MØTE MED MENNESKER SOM MENER Å HA KONTAKT MED DØDE

AV SILJE TRYM MATHIASSEN, DIALOGPREST KIRKELIG DIALOGSENTER STAVANGER
SILJE@KIRKELIGDIALOGSENTER.NO

”Hvor er hun nå?” spurte den unge moren mens tårene rant nedover kinnene hennes. ”Jeg vet ikke, men jeg tror den lille jenten din er hos Gud,” svarte jeg. Det er ikke få ganger jeg har fått dette spørsmålet i sørgesamtaler i min relativt korte fartstid som prest. Helt siden jeg ble ordinert, har jeg hatt tjeneste som både dialogprest og menighetsprest og har møtt mennesker fra både nåndelige og kristne miljøer, som stiller spørsmål ved hvor de døde er, og som er opptatt av kontakt med døde. Noen mener å ha hatt kontakt med døde enten helt spontant og uventet, eller ved at de aktivt har oppsøkt slik kontakt gjennom et medium. I slike situasjoner blir jeg utfordret til å reflektere over hvordan kirken forholder seg til dette. Jeg er nemlig redd for at vi i vår iver etter å advare *mot* spiritisme faktisk har skjøvet flere mennesker *inn* i spiritisme – fordi stengte kirkedører fører til at mennesker søker svar andre steder.

HAR KIRKEN SVIKTET?

Mitt nølende svar til den unge moren står i sterk kontrast til de svarene som gis på seanser med medium. De som driver med kanalisering, mener bestemt at de døde er her på jorden blant oss, eller at de i hvert fall kan tilkalles, og at det er helt uproblematisk å kommunisere med dem. Flere internasjonale medium er årlig på Norges-tournée med sine mediumshow. Med en blanding av humor og populæråndelighet får de innpass på scener over hele verden og når inn i sårede sjeler preget av sorg og savn. Som dialogprest har jeg deltatt som observatør ved flere slike show. Jeg kunne stilt kritiske spørsmål ved om det

virkelig var avdøde ånder som kom med disse beskjedene som mediene formidlet. Jeg kunne stilt kritiske spørsmål ved hva som får mennesker til å betale for å høre på et medium. Jeg kunne stilt kritiske spørsmål ved kommersialisering og utnyttning av menneskers sorg. Men jeg ønsker heller å rette et selvkritisk blikk på oss som kirke i denne artikkelen. For jeg undres over at slik omgang med menneskers sorg virker trøstende, og jeg stiller spørsmålet: Har vi som kirke sviktet? Når mennesker finner trøst i slike seanser, da må vi spørre oss selv hvorfor ikke vi har fanget opp disse menneskenes lengsel. Langt de fleste velger kirkelig gravferd, men hva formidler vi i sørgesamtalen, i gravferden og i eventuelle sjelesorgsamtaler i etterkant? Jeg har som praksis å tilby pårørende å komme til samtaler noen måneder etter gravferden, fordi sørgesamtalen ofte bærer preg av mye praktisk informasjon, samt at sorgprosessen er i en så tidlig fase ved den første samtalen. I disse oppfølgingssamtalene dukker det opp forskjellige tema og behov. Etter flere møter med mennesker som fortalte meg at ”han besøkte meg i morges,” eller ”hun strøk meg over armen,” eller ”jeg kjente lukten av ham på kjøkkenet,” kjente jeg som prest på en usikkerhet med hensyn til hvordan jeg skulle respondere på dette. Ikke fordi jeg ikke vet hva som står i Bibelen om kontakt med døde, men fordi jeg så sårbarhet, lengsel, skyldfølelse og angst for fordømmelse hos dem som fortalte meg dette. Og enda sterkere var det hos dem som fortalte at de hadde oppsøkt et medium eller på andre måter aktivt selv hadde forsøkt å komme i kontakt med den de savnet.

Ifølge en undersøkelse foretatt av sokneprest

Yngve Sagedal er det sjelden at man kontakter kirken for veiledning i å tolke paranormale erfaringer i forbindelse med kasualia (Sagedal 2014: 153). Flere prester sier at de aldri har hørt noen fortelle om slike erfaringer og heller ikke om ønsker om kontakt med døde. Betyr det at folk ikke har slike erfaringer? Eller kan det tenkes at man ikke tør å fortelle dette til presten – fordi man antar at presten vil avvise det? Det faktum at mange prester sjelden møter mennesker som forteller om slike erfaringer, sier ikke nødvendigvis så mye om selve forekomsten av erfaringene. Forskning viser at 40–50 % av befolkningen mener å ha hatt erfaringer av kontakt med døde (Austad 2014: 14). Som dialogprest møter jeg muligens en økt tematisering av slike emner i sjelesorgsamtaler. Mennesker som har hatt kontakt med døde, og også flere medier, definerer seg som kristne, men langt de fleste som har hatt slike erfaringer, forteller at de enten ikke har fortalt det til noen prest, eller at de er blitt møtt av taushet, latterliggjøring eller krass kritikk fra prester. Svært få forteller at kirken har vært imøtekommende med tolkninger av det de har opplevd av kontakt med døde.

ERFARINGSDIMENSJONEN VED RELIGJØSITET

Hvis vi som kirke lukker øynene for disse menneskers erfaringer, mister kirken sin relevans i dagens samfunn. Erfaringsaspektet ved religiøsitet er fremtredende i vår tid, og er knyttet til individualisme og den *subjektive vendingen* som innebærer at man vender seg bort fra doktriner og alle former for autoriteter. Den autoritet som anerkjennes, blir ens egne personlige erfaringer, og i denne epistemologiske individualismen side-stiller man objektiv virkelighet med subjektive erfaringer (Partridge 2004: 96). Men enhver opplevelse krever en fortolkning for å kunne bli en erfaring. Og det er her teologien må komme mer på banen. For først når vi har forstått hvorfor og hvordan dette gir mening for den enkelte, kan vi bruke teologien til å møte dette i dem. Teologi gir en kristen fortolkning av menneskelivet og Guds virkelighet, men dersom man møter disse menneskenes erfaringer med å henvise til alle

steder i Bibelen som advarer mot kontakt med døde, så møter vi ikke disse menneskenes dypeste behov med respekt. Søren Kierkegaard skriver at hemmeligheten i all hjelpekunst er å finne den andre der han er, og å forstå mer enn ham, men først og fremst forstå det han forstår (Kierkegaard 1994: 96-97). Det viktigste vi gjør som kirke, er å møte mennesker der de er. Vi må våge å ta opp kontroversielle temaer som mennesker er opptatt av, og vi må kunne tilby mennesker møter med det hellige, som oppfattes som relevante. Kirkens oppdrag er å tale et budskap som utfordrer til ettertanke, som tar Bibelens tekster på alvor, og som samtidig er kritisk til egen praksis (Drønen 2015).

Som dialogprest ønsket jeg å møte disse menneskenes undring, spørsmål og lengsler, og jeg ville forsøke å gi en teologisk fortolkning av slike erfaringer. Derfor inviterte Kirkelig dialogsentert i samarbeid med Areopagos til en dialoggudstjeneste i St. Petri kirke i Stavanger høsten 2015 der temaet var kontakt med døde. Det store antallet fremmøtte på gudstjenesten, samt de som fulgte gudstjenesten på livestreaming (totalt 6.100 mennesker), viser at dette er noe som mange mennesker er opptatt av (Kalvig 2016: 120). Ved hjelp av bibeltekster, liturgi, salmer, preken og dialog forsøkte jeg å gå opp noen grenseganger innen fenomenet kontakt med døde.

Som prest har jeg funnet det klargjørende å skille mellom aktiv og passiv kontakt med døde. Passiv kontakt betyr at man selv ikke tar kontakt, men man erfarer, ofte overraskende, en form for nærvær. Det kan være en vag fornemmelse av nærvær; noen hører en stemme; andre mener de kan se den døde, og mange sitter ved en grav og snakker med den de savner. I Bibelen finner vi tydelige advarsler mot kontakt med døde, og mange forteller om ambivalente følelser der glede, trøst og bekræftelse blir overskygget av skam og skyldfølelse fordi de har "lært" at slikt skal man jo ikke befatte seg med. Men slik jeg forstår det kan det ikke være dette Bibelen advarer mot. For kan ikke slike erfaringer av passiv kontakt med døde i kristen sammenheng bli tolket som tegn på Guds fellesskapssøkende omsorg, kjærlighet og barmhjertighet? At vi skal få

møte våre kjære igjen etter oppstandelsen? At der er liv etter døden?

Aktiv kontakt med døde er på mange måter annerledes. Tanken her er at de levende kan kommunisere med de døde gjennom et medium eller gjennom ulike teknikker der man påkaller de døde. Hvorfor advares det mot dette? Jo, for å ivareta oss mennesker, for å beskytte sårbare mennesker mot spådomskunst og påkallelse av ånderverden som kan være skremmende. Vi kan skille mellom påkallelse av ånder og spådommer som legger begrensninger og skaper frykt hos mennesker – og passiv kontakt med døde, som virker trøstende, som en naturlig del av en sorgprosess.

Religionsviter Anne Kalvig har forsket på fenomenet kontakt med døde og etterlyser en mer nyansert forståelse av hva slik formidling eller kanalisering er (Kalvig 2016). Hennes forskning avdekker at aktiv kontakt med døde ikke bare virker skremmende og begrensende, men også trøstende og rett og slett underholdende. Kan man dermed snakke om positive former for aktiv kontakt med døde fordi frukten er trygghet og trøst? Teologen Anne Austad har i sin forskning funnet at kontakt med døde kan være til hjelp i sorgprosessen (Stenerud 2014). Men er det slik at det som oppleves som sunt, automatisk også skal være sant og noe man bør benytte seg av? Som prest vil jeg ikke kunne anbefale mennesker aktivt å oppsøke kontakt med døde da jeg mener det er en grense som vi ikke skal forsøke å krysse, mellom levende og døde. Men hva sier vi til den sørgende som endelig har fått fred etter at et medium har formidlet at ens kjære har det godt? Jeg tror det er mulig og god teologi å glede seg sammen med dem som har fått det bedre – uten nødvendigvis å gå god for måten vedkommende har fått det bedre på. Det er viktige og vanskelige grenser som må gås opp her – med varsomhet – fra kirkens side. For selv om kirken må ha en grunnholdning av åpenhet og imøtekommenhet, må vi samtidig våge å være tydelige på eget ståsted.

ET ROM AV TRYGGHET OG RESPEKT

Mange stiller spørsmål ved om det er den døde

som faktisk tar kontakt – enten det gjelder passiv eller aktiv kontakt med døde – eller om der er andre forklaringsmodeller som ligger til grunn. Det vet vi jo ikke, men vi bør likevel ikke avvise disse menneskenes erfaringer med at slikt verken kan eller bør skje (Henriksen og Pabst 2013: 160). Det finnes gode forklaringer og teorier innen psykologi knyttet til hvordan mennesker i sorg kan internalisere bilder av den avdøde og slik projisere disse slik at de oppleves som virkelige (Austad 2012: 142ff). Men verken psykologien eller teologien kan forklare disse fenomenene fullt ut. Menneskers åndelige erfaringer utfordrer teologien, og derfor må vi forsøke å knytte erfaringer, tro og teologi sammen.

Når kirken bastant avviser slike fenomener, når vi taushetsbelegger eller latterliggjør slike erfaringer, avviser vi på et eksistensielt plan menneskene som har disse erfaringene, og kirken blir ikke lenger et sted mennesker kan søke til for å tolke sine liv og forstå sine erfaringer, og da søker mennesker svar andre steder. Kan vi som kirke skape et rom der vi kan åpne for tanken om at vi har de døde med oss i våre minner, handlinger, tanker og ord – og gjennom bønn legge de døde i Guds hender og Guds vilje? Kan vi leve med ikke å vite, men håpe og tro? Selv om jeg så gjerne skulle kunnet formidle med skråsikkerhet til den unge moren som hadde mistet datteren sin, at jeg visste hvor datteren var, og at jeg visste hvordan datteren hadde det, slik de som driver med kanalisering, mener å kunne tilby, så kan vi som prester ikke tilby det. Men vi kan løfte fram håpet om at vi skal få møte våre kjære igjen etter oppstandelsen. Og vi kan våge å si at døden ikke betyr total relasjonsløshet, men opprettelsen av en ny dimensjon, at den døde er hos Gud. For å forholde seg til de døde som om de ikke finnes, er ikke en kristen tanke; det er en sekulær tanke (Laugerud 2012: 95). Vi må lytte til de sørgendes behov og frimodig bruke kristne ritualer, liturgi, sjelesorg og kristen trospraksis – enten det handler om å frigjøre seg fra avdøde, behov for tilgivelse eller hvordan man kan klare å leve med sorgen.

Vi oppfordres til å møte hverandre ”bade med trygghet i egen tro og åpenhet overfor andre. Der

slike møter får finne sted, vil mange oppleve at de får et rikere liv og en dypere tro" (Bispemøtet 2016). Kirken må våge å skape slike møter (Mathiassen 2015: 294). Det er mulig å skape en åpnere kirke, en kirke der vi tar menneskers erfaringer og verdensforståelser på alvor. Men en rausere og mer inkluderende kirke kan vi kun være dersom vi er tydelige på eget ståsted. Derfor betyr ikke en åpnere kirke at man står i fare for å viske ut egen identitet. Ved å være tydelig på kirkens sentrum kan vi som kirke skape et rom av trygghet og gjensidig respekt, som er inviterende og inkluderende – og gjensidig berikende.

LITTERATURLISTE:

- Austad, Anne (2012): "Han sto rett foran meg" Erfaringer av kontakt med døde og sorg. Tidsskrift for Sjelesorg 2/2012. Institutt for Sjelesorg, Einar Lundbys Stiftelse, Modum Bad.
- Austad, Anne (2014): "Passing away – Passing by" A Qualitative Study of Experiences and Meaning Making of Post Death Presence. Det teologiske Menighetsfakultetet, Oslo.
- Bispemøtet (2016): *Religionsmøtet ved kirkelige handlinger. En veiledning fra Bispemøtet*. Bispemøtet i Den norske kirke 19. 02.2016.
https://kirken.no/globalassets/kirken.no/aktuelt/filer-2016/bispemoetet_februar_2016_religionsmoetet_kirkelige_handlinger.pdf.
- Drønen, Tomas Sundnes (2015): *Gudstjenesten som møteplass*. Stavanger Aftenblad 2.10.2015.
- Kalvig, Anne (2016): *Spiritisme: Samtaler mellom levende og døde*. Pax forlag A/S, Oslo.
- Henriksen, Jan-Olav og Pabst, Kathrine (2013): *Uventet og ubedt: Paranormale erfaringer i møte med tradisjonell tro*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Kierkegaard, Søren (1994): *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed. I Kierkegaard S. Samlede værker. Bd. 18*. København: Gyldendal, 1994.
- Laugerud, Tore (2012): *Sjælens udødelighet og forholdet til de døde – et spiritualitetsperspektiv*. Tidsskrift for Sjelesorg 2/2012. Institutt for Sjelesorg, Einar Lundbys Stiftelse, Modum Bad.
- Mathiassen, Silje Trym (2015): *Det er i møtet vi lever, beveger oss og er til – dialogarbeid som religions praksis. I Levende religion: Globalt perspektiv – lokal praksis*. Kalvig, Solevåg (red). Hertervig Akademisk, Stavanger.
- Partridge, Christopher (2004): *The Re-Enchantment of the West 1*. T&T Clark International, London, New York.
- Sagedal, Yngve (2014): *Uro i åndenens verden – uro i kirken: En kvalitativ undersøkelse av presters erfaringer og refleksjoner i møte med nyåndelige erfaringer*. Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap, 3/2014.
- Stenerud, David (2014): *Kan gi trygghet å snakke med døde*. Vårt Land. 16. 09. 2014.
<http://www.vl.no/2.615/kan-gi-trygghet-a-snakke-med-dode-1.150619>.

BLÅNE BAK BLÅNE

AV HÅVARD NYHUS, JOURNALIST
HAVARDNYHUS@GMAIL.COM

Hvorfor virker Snåsamannen? Svaret avhenger av hvilken horisont du fokuserer på.

Hvem er skyld i Claudius' død? Det finnes det to svar på: Hamlet og Shakespeare. Den første forklaringen er "horisontal"; den leter innenfor en lukket, kausalt system (teaterstykkets rammer). Den andre er "vertikal"; den peker videre, forbi innbindingen – bortenfor rammeverket. Litteraturvitenskapen ville snakket om det intradiegetiske og ektradiegetiske nivået.

Begge forklaringer er selvfølgelig like riktige. Det er ingen motsetning dem i mellom.

Slik det heller ikke er noen konflikt mellom evolusjonslæren og Skapelsen. Den første viser til en "horisontal" forklaring på livets begynnelse. Den andre er en "vertikal", eksistensiell fremstilling av det samme. Det første er en *forklaring*; det andre er en *forståelsesramme*.

Eller som Thomas Aquinas (1225–1274) skriver: Skapelsen må forstås som en kontinuerlig kjærlighetshandling. Den ultimate *acte gratuit*. Den er ikke et plutselig pang for et gitt antall år siden. Den er her og nå. Underveis. Som et kontinuerlig oppholdesprinsipp, *creatio continua*.

Hvilket kan få en til å reflektere over hvor mange hodepiner og logiske krumspring Andreas Årikstad og hans kreasjonistvenner kunne spart seg for. Om de bare hadde vært åndsnærværende nok til å sette seg inn i litt elementær teologi fra 1200-tallet, og tok innover seg forskjellen på forklaring og fortolkningsramme.

Og mon tro om ikke den påståtte konflikten i tilfellet Joralf Gjerstad er like kunstig?

Noen ser etter "horisontale" forklaringsmodeller og kaller Gjerstads metode "en skjønn for-

ening av placeboeffekt, samtalerapi og sjelesorg" (Britt Sørensen, filmannmelder i Bergens Tidende). Regissør Margreth Olin benytter seg av tilsvarende (semisekulært) vokabular når hun kaller det et "møte med godhet" og presiserer at det "ikke er en film om noe overnaturlig".

Andre igjen påkaller "vertikale" språkfigurer av typen "mirakel", "helbredelse", "varme hender" og så videre. Folk har altså ulike måter å ordlegge seg på; de støtter seg på ulike talemåter. Men det betyr ikke nødvendigvis at de er uenige eller at posisjonene er uforenlige, bare at de snakker på forskjellig frekvens – og mot ulik blåne.

Sørensen og Olin snakker om hvordan Hamlet trakk sverdet og tvang Claudius til å drikke av sitt eget giftbeger. Mens andre, som Gjerstad selv, og flere av hans støttespillere, peker i retning teaterscenens byggemester. At ingenting ville skjedd uten hans forsyn.

Noen ser et skogholt, andre et gitt antall grantrær. De er ikke nødvendigvis uenige, men de opererer med forskjellige horisonter og språkstrategier. Noen sier "placebo"; andre sier "den gode kraften". Noen fokuserer på håndfaste forklaringer; andre har øye for fortolkningsrammen. Og det ene utelukker altså ikke det andre.

Av samme grunn bygger kravet om å teste Snåsamannen på en gedigen misforståelse. Hva skulle man liksom testet ham for? "Overnaturlige evner"?

Vel, lykke til! Å påvise det paranormale er en helt meningsløs ambisjon, en iboende selvmotsigelse som spenner beina under seg selv. Idet du påviser noe, er det per definisjon ikke paranormalt – men konstatert empiri. Konklusjonen

dikteres av forutsetningen (her: vilkårene for ”påvise”).

En hypotetisk test av Gjerstad ville derfor ikke avstedkommet noe som helst – annet enn å bekreftede av naturlovene består, og at naturkreftene går sin gang.

På samme måte som den hypotetiske draps-etterforskeren i ”Claudius-saken” aldri kunne gått til pågrepelse av en bakenforliggende forfatter hvis eksistens naturligvis befinner seg hinsides kriminalbetjentens metodikk og synsfelt.

Hold an der, vil noen innvende. Er det ikke Gjerstads påstand at forfatteren i dette tilfellet griper inn i det dennesidige, regelrett vifter med armene og retter oppmerksomheten mot seg selv? Burde ikke en slik guddommelig inngripen i det intradiegetiske (”Deus ex machina”) gi utslag på våre måleinstrumenter?

Svaret på det er kort og godt nei. Det ene følger ikke av det andre. Kanskje er det begrepet ”inngripen” som vekker feil assosiasjoner og forkludrer bildet.

Gjerstad er ingen teolog (ikke jeg heller), og kan sikkert snuble i sine utlegninger, men Skaperen er ikke å forstå som et ledd i en kausal årsaksrekke. En slik figur – en slags påvirknings-agent på gjestevisitt – kan aldri bli noe annet enn en svart boks, en hendig erstatning for det uforklarlige.

Teologien snakker i stedet om Gud som en grunnleggende mulighetsbetingelse – eller, som Aquinas prosederte, ”et kontinuerlig oppholdelsesprinsipp”, på samme måte som øyne konstituerer et synsfelt, men ikke selv er en del av det – eller for å gå tilbake til utgangsanalogien: Slik Shakespeares styrende hånd aldri fremtrer for Claudius eller Hamlet – men like fullt *er der*, som en absolutt forutsetning.

Den som etterlyser spor av ”det ekstradiegetiske” på Snåsa hotell der Joralf Gjerstad har sine ”konsultasjoner”, har derfor ikke skjønt hva det dreier seg om. Den virkeligheten som anføres i det religiøse språket, er ikke en todelt bolig der det ”overnaturlige” kommer på overraskelsesbesøk hos den andre, like lite som Guds medvirkning kan påvises i en barnefødsel – selv om ”mirakel” er det første ordet mange nybakte foreldre vil gripe til. Mirakler er ikke plutselige, sensasjonelle brudd med den innstiftede husorden. Tvert om, de er naturlige. Her og nå. Underveis. De påkaller ikke sjokk og vantro – men takknemlighet. Ikke forvirring – men forvisning – om en styrende hånd *bak* alt.

(Teksten er en utvidet utgave av ”Fredagsgjesten” i Vårt Land, trykket 26. februar.)

EKSTRAORDINÆRE ERFARINGER SOM UTFORDRING FOR KIRKEN

AV TORE LAUGERUD
TL@AREOPAGOS.NO

Spiritualitet er blitt et viktig begrep og fagfelt. Det er uttrykk for at det er sider ved den aktuelle religiøsitet, som ikke ivaretas på en god nok måte av de etablerte disipliner på feltet. Både teologien og samfunnsvitenskapen har fokusert sine analyser av individuell religiøsitet nesten utelukkende på religiøs tro og viten. I dag er det en gryende erkjennelse av at vi har ikke viet tilstrekkelig oppmerksomhet til følelser, ritualer, kroppslig praksis og religiøs erfaring.

En annen begrensning i den tradisjonelle forskningen er at den kun beskriver fenomener ut fra en oppdeling i og analyse av deres enkelte bestanddeler. Dermed mister den muligheten til å forstå mennesket som en helhet av kropp sjel og ånd. Spiritualitet legger vekt på inklusivitet, helhet og erfaringens gyldighet. Dette helhetsperspektivet kan bare ivaretas gjennom en tverrfaglig tilnæringsmåte.

Spiritualitet kan defineres som menneskets *lengsel etter og erfaringer av noe livgivende og livsintegrerende som overskrider selvets grense og berører dets dypeste verdi*, og den *praksis* som springer ut av dette. Grunnleggende kan vi skille mellom allmenn, religiøs og kristen spiritualitet. Sistnevnte bygger på en kristen virkelighetsforståelse.

Ekstraordinære erfaringer: utgangspunkt for åndelig søken

Ekstraordinære erfaringer er en viktig del av mange menneskers spiritualitet. Jeg vil begynne med en konkret case som illustrerer det: En sekulær attenåring fra Oslo østkant satt i en kirke. Under nattverdhandlingen skjedde noe uventet. Han fikk en dyp opplevelse av enhet med menneskene i rommet og samhørighet med det som skjedde

ved nattverdbordet. En sterk varme, en kjærlighetskraft gjennomstrømmet ham og omga ham på alle kanter. Det var som om han ble innsluttet i en vennlig favn. Alle puslebiter falt på plass. Dette var sannheten. Han sov ikke et øyeblikk den natten, men overga seg til Gud. I dager, ja, kanskje var det uker etterpå, gikk han omkring i en slags stille rus. Livet hadde fått mening og ny retning. Han ville tjene Gud.

Den unge mannen i casen er meg selv – i 1968. Senere har jeg hørt at blant de menneskene som kommer til tro uten å ha en kristen bakgrunn, er det mange som kan fortelle at ekstraordinære erfaringer var inngangsporten. Men slike erfaringer kan også bringe mennesker i andre retninger.

I 1980 skrev Marilyn Ferguson New Age-klasikeren *The Aquarian Conspiracy*. Her gjøres *bevissthetsutvidelse* til nøkkelbegrep. Ferguson beskriver en personlig og sosial transformasjon i fire faser: *Inngangsporten* er hendelser i ens liv av dramatisk positiv eller negativ art. Gjennom sære fenomener, spontane åndelige erfaringer, psykoteknikker eller stoff får mennesker et hint om at det finnes en rikere og mer meningsfull dimensjon i livet. Annen fase er *utforskning*. Man begynner en reise som vil la den indre kunnskapen komme fram ved å prøve ut de mulighetene som finnes. I det tredje stadium som Ferguson kaller *integrasjon* får individet mer og mer tiltro til sin egen indre kunnskap, og det nye begynner å påvirke en stadig større del av livet. Det siste stadiet kalles *konspirasjon*. Man søker et nettverk av forvandlede mennesker som ”puster sammen” (conspire). Tanken er at hvis bevisstheten kan hele og forvandle enkeltpersoner, hvorfor skulle ikke

flere bevisstheter forene seg for å hele og forvandle samfunnet?

Fergusons fire stadier er interessante, bl.a. fordi de er til forveksling lik et kristent vekkelsesmønster, fra oppvåkning via utforskning til overgivelse og tjeneste. Men oppvåkningen kommer ikke her som resultat av ordets forkynnelse, men gjennom en ekstraordinær erfaring. Også empiriske undersøkelser bekrefter at for mange mennesker i dag er ekstraordinære erfaringer startpunktet for åndelig søken.

Hva er ekstraordinære erfaringer

Jeg har så langt benyttet begrepet ekstraordinære erfaringer (EE), med referanse både til min egen kristne omvendelse og til erfaringer som har startet vandringer i det nyåndelige landskapet. Nå er det på tide å se litt nærmere på begrepet. Jeg kom opprinnelig over det i en studie fra 2001, i regi av Det Lutherske Verdensforbund: *Spiritualism: A Challenge to the Churches in Europe*. Jeg har særlig hatt nytte av studiens artikkel skrevet av Johan Gerding: *Exceptional Human Experiences: Philosophical, Psychological and parapsychological Perspectives*.

Her ble jeg oppmerksom på at Exceptional human experiences er et internasjonalt forskningsfelt. Begrepsbruken innebærer verken at man anser disse erfaringene som "overnaturlige", "mirakuløse" eller "sjeldne". EE benyttes som et kategorisk begrep og en paraplybetegnelse for en rekke erfaringer som har det til felles at de har en sjokklignende effekt på dem som opplever dem. Sjokkeffekten ligger i erkjennelsen av at erfaringen bringer noe helt nytt og annerledes enn det normale hendelsesforløpet som personen er vant til. Mer enn 200 forskjellige typer slike erfaringer er rapportert. Noen av de vanligste er disse: Nær døden-opplevelser, ut av kroppen-erfaringer, klarsyn, tidligere liv-opplevelser, kontakt med døde samt enhetserfaringer og mystiske erfaringer av kontakt med Gud.

Studier viser at slike erfaringer kan komme spontant – i våken eller sovende tilstand – eller de kan bli utløst ved å praktisere visse mentale og fysiske teknikker, eller ved bruk av stoff. EE rapporteres over hele verden og av millioner av mennesker, men ignoreres for en stor del av etablert

religion og vitenskap.

Det Gerding særlig ønsker å få fram er at EE har en dyp eksistensiell virkning og en sterk forvandlingskraft på personen som opplever dem. Hvis den støter an mot personens livsfilosofi eller tro, må personen enten fornekte erfaringen – noe som er svært vanskelig pga dens tyngde – eller endre sin livsfilosofi/tro. Hvis erfaringen er i tråd med personens livsfilosofi eller tro, vil den føre til en fordypning av den.

Skjelning

Ikke alle EE er autentiske. Det finnes mennesker som har funnet ut at de kan få oppmerksomhet, status og kanskje også penger ved å utnytte EE. Personer med slike motiver vil gjerne påstå at de stadig har EE, og at det som er ekstraordinært for andre, er naturlig for dem. De kan være overbevist om at enhver tanke de tenker, kommer fra Gud, engler eller fra døde mennesker, eller de kan påstå det med hensikt. En annen patologi som opptrer i dette feltet, er at mennesker som lider av mental svakhet eller av materielle eller sosiale mangler, tror at denne situasjonen er resultat av en eller flere EE. Å skille mellom falske og autentiske EE kan være vanskelig, men det er viktig.

Like viktig er det å være åpne for at en EE kan komme fra en ontologisk dimensjon som ligger bakenfor den subjektive sfæren. Vi har ofte hørt velmenende teologiske lærere og kirkelige ledere som setter det objektive opp mot åndelige erfaringer, som om de skulle være motsetninger eller utelukke hverandre – eller som fratar åndelige erfaringer verdi med henvisning til at vi ikke må bygge på det subjektive. Med det kommuniserer de: Hvis du vil være en kristen, må du gjøre til ingenting den erfaringen som var så sterk at den forandret livet ditt! Eller: I kirken er det ingen plass til åndelige erfaringer som forvandler livene til millioner av mennesker i det sekulære vesten.

Tolkning

Ekstraordinære erfaringer er åpne for tolkning. I 2008 foretok Areopagos i Danmark en høring blant mennesker som søker i østlig religiøsitet. I rapporten kommer det bl.a. fram at et gjennom-

gående trekk er at EE har startet informantenes åndelige vandring og vært bestemmende for dens retning. Slike erfaringer roper etter tolkning: Hva er dette? Hvorfor skjer det meg? Hva skal jeg gjøre med det? Senere etter utdyping av forståelsen. Informantene blir gjerne i den tradisjonen eller i det fellesskapet som *best forklarer opplevelsen*. Hvis et menneske for eksempel har hatt en mystisk enhetserfaring og finner en beskrivelse som likner på erfaringen i for eksempel buddhistisk litteratur, søker de ofte videre i denne sammenheng. Altfor mange opplever at kirken blir forlegen, og svarløs, i møte med deres fortellinger.

En forsker som tidlig viste interesse for ekstraordinære erfaringer blant sekulariserte, vestlige mennesker, var religionspsykologen Antoon Geels. Harry Månshus refererer til ham i boka *Den kosmiske katedralen*. Spørsmålet som drev Geels var dette: Hva slags krefter er det som på noen få sekunder eller minutter kan forvandle mennesker og gi deres liv en helt ny retning? I sin forskning fant Geels at det ofte var en sammenheng mellom ekstraordinære åndelige erfaringer og opplevelser av kriser eller kaotiske forhold. Psykologer leter innen sin egen disiplin etter forklaringer. De kan si at intensive åndelige erfaringer ofte kommer som svar på krise, og at de fungerer identitetskompenserende. Kirken må lete i sin egen tradisjon etter teologiske tolkningsnøkler.

Noen utfordres på dette punktet av forlegenhet eller forsiktighet. Andre utfordres av en sterk tradisjon på å demonisere det man ikke forstår, det som ikke "passer inn" i det teologiske skjemaet de har med seg. Det kan henge sammen med at de har med seg en teologisk arv som ikke har rom for den treenige Guds virke i hele skaperverket. En slik teologi er kanskje særlig utbredt innenfor reformerte, pentekostale og karismatiske kristendomstradisjoner.

En aktivist innen alternativbevegelsen har gitt meg en fortelling som illustrerer dette. Jeg kaller ham "Sverre". "Sverre" har røtter i romfolket der bestemora var spåkone. Foreldrene kom med i en frikirkelig vekkelse. Fra han var guttunge hadde Sverre sterke bånd til bestemora og kjente at han

videreførte hennes åndelige evner. Som ungdom opplevde han at foreldrenes kirkelige miljø ikke hadde en teologi som kunne romme dette, så de undertrykte det og gjorde det til et tabuemne. Da alternativbevegelsen kom til byen, fant Sverre et rom for sine erfaringer og ble en lederskikkelse der.

En pionerstudie

Areopagos sitt engasjement i forhold til EE førte til at vi ga deler av Areopagosstipendet 2012 til en tverrfaglig studie av paranormale erfaringer i møte med tradisjonell tro. Det begynte med at en etnolog ved Vest-Agdermuseet, Kathrin Pabst, lagde en utstilling om religiøsitet på Sørlandet. Under arbeidet kom hun i kontakt med mange mennesker som åpnet seg og fortalte om ekstraordinære erfaringer av forskjellig karakter. Mange var kristne med beina solid plantet i kirke og bedehus. De vanligste erfaringene handlet om healing, visjoner av engler eller av Kristus, og kontakt med avdøde. En viktig fellesnevner var at erfaringene kom uventet og ubedt, noe som også er blitt tittelen på boka som Kathrin Pabst senere utga sammen med prof. Jan Olav Henriksen på MF.

Jeg vil også nevne en studie av Yngve Sagedal, prest i domkirken i Tønsberg, som handler om i hvilken grad prester fanger opp nyåndelige fenomener og forholder seg til dette. Studien har mye materiale om EE, og de 20 prestene som er informanter i undersøkelsen, legger for dagen en åpen, kritisk og selvkritisk holdning som viser at noe er i ferd med å skje også på grasrota i Den norske kirke. Prestene angir at det som gir dem nye verktøy, er dels den flerkulturelle virkeligheten – som også noen av dem kjenner som tidligere misjonærer – dels impulser fra østkirken, som har sammenheng med gjennomslaget av en mer kontemplativ spiritualitet.

Konklusjon

Oppsummerende vil jeg si at postmoderniteten med dens eksistensielle kriser, sterke erfaringer i terapi og intensive opplevelser av andre bevissthetstilstander har gjort millioner av mennesker i Vesten til åndelige søkende mennesker. Ek-

sistensielle kriser sprenger våre rammer for tolkning av livet og virkeligheten og tvinger fram et oppbrudd og nyorientering. Det indre orienteringskartet vi har fått gjennom vår kultur, stemmer ikke lenger. Behovet for å finne mening er akutt, og de eneste miljøene som virker tiltrekkende på disse søkerne, er de som byr på *trygghet, respekt og en tolkning* av den åndelige virkeligheten som har trengt seg på.

Det er derfor et påtrengende behov for at kirken tar denne erfaringsvirkeligheten på alvor.

Det handler om å skape trygge miljøer som kan romme disse menneskene og lytte med respekt når de våger å dele sine erfaringer. Noen ganger vil det handle om å ta del i en undring. Andre ganger vil erfaringene ha likhetstrekk med erfaringer vi gjenkjenner fra kirken tradisjon, eller som vi selv har gjort i en atmosfære av bønn og meditasjon. Da må vi hjelpe dem til å ta konkrete skritt mot Gud. Og noen ganger kan det handle om destruktive erfaringer som vi må hjelpe dem til å avgrense seg mot.

INTERVJU

TEOLOGI OG ERFARING

JAN-OLAV HENRIKSEN I SAMTALE MED SJUR ISAKSEN
JAN.O.HENRIKSEN@MF.NO / SJUR.ISAKSEN@MF.NO

Fagdagen om "healing og helbredelse" 7. desember 2015 ble innledet med et foredrag av MF-professor Jan-Olav Henriksen, der han reflekterte over teologiens forpliktelse overfor den menneskelige erfaring. Henriksen har de siste årene vært opptatt av åpenhet i møte med ulike former for paranormalitet. Samtidig har han ved enkelte anledninger fortalt om sine egne "varme hender". Han har også skrevet en artikkel om dette temaet, som publiseres i Tidsskrift for Praktisk Teologi 1/2016. Vi stilte ham noen spørsmål.

I 2013 utga du sammen med Kathrin Pabst boka "Uventet og ubedt". Her tematiseres forholdet mellom tradisjonell tro og såkalte paranormale

erfaringer. Hva er det egentlig som kvalifiserer en paranormal erfaring, som fenomen?

- Det er ikke så lett å si. Men en mulighet er å si at det er fenomener som ikke fanges inn av det vi har etablert kunnskap om, og som er utenom det vi tar for gitt i hverdagen. Slike fenomener utfordrer også deler av den kunnskap vi har, og ikke minst et verdensbilde som vil bygge utelukkende på kunnskap som er forankret i vitenskap. En viktig side ved slike erfaringer er at de kan bety noe avgjørende for dem som har dem, slik at de på en eller annen måte får rokket den livsforståelsen de hadde inntil de gjorde en slik erfaring.

Disse erfaringene blir møtt på ulike måter av ulike fagdisipliner. Hva har kjennetegnet *teologiens* forhold til det ekstraordinære, og hva mener du *bør* kjennetegne en teologi på dette feltet?

- Protestantisk teologi har vært relativt avisende til slike erfaringer, med unntak av pinsebevegelsen. Vekten på Ordet og troen alene har skjøvet slike fenomener i bakgrunnen og i stor grad belagt dem med taushet – noe som i sin tur har gjort det vanskeligere for dem som har slike erfaringer, å snakke om dem og ”alminneliggjøre” dem. Mange tror at slike erfaringer står i motsetning til kristen tro, men den som leser både Det gamle og Det nye testamentet vil raskt se at Bibelen er full av fortellinger om slike erfaringer.

Ettersom jeg mener teologi skal tyde menneskers erfaringer og åpne for nye erfaringer ved hjelp av det bibelske budskapet, mener jeg det er grunn til å møte slike erfaringer med større åpenhet. Det trenger ikke å bety at man ikke også har et kritisk forhold til dem, som er våken overfor hvordan slike erfaringer brukes og tolkes. Men jeg tror Kirken gjør seg selv en bjørnetjeneste dersom den overlater fortolkning og anerkjennelse av slike fenomener til alternativmiljøene. Å avvise mennesker som har slike erfaringer, eller si at dette ikke har noen plass i kirkelig sammenheng, tror jeg er en veldig dårlig strategi.

Du er selv en akademiker og forsker som stiller strenge krav til etterrettelighet og argumentasjon.

Samtidig erfarte du på et tidspunkt at du selv hadde ”varme hender”. Har denne erfaringen påvirket eller endret din teologi?

- Mine egne erfaringer har ikke gjort at jeg firer noe på krav til etterrettelighet og argumentasjon, men de har forsterket mitt syn for erfaringens plass i teologien ytterligere, og også gjort at jeg tydeligere anerkjenner den mystiske dimensjonen i menneskelivet. For øvrig er mitt møte med mennesker som er syke, med på å utdype det fokus forståelsen jeg har hatt på mennesket som kropp, som natur og som sårbart gjennom det meste av mitt forfatterskap, og forsterket den.

Mye tyder på at ikke bare academia, men også kirken har vanskeligheter med å anerkjenne paranormale erfaringer, og at de derfor blir delt alle andre steder enn i menigheten. Bør kirken i større grad gi rom for disse fortellingene?

- Jeg tror mye er vunnet på å snakke mer åpent om dette – slik at mennesker også får erfaringen av at dette slett ikke er så unormalt som det ofte gis inntrykk av. Det gjelder både i kirkens og ellers. Da kan slike erfaringer få den plass de faktisk har, uten at de får verken for mye eller for lite oppmerksomhet. Begge deler er en utfordring: Fordi dette fremstår som eksotisk og spesielt, kan det fort få mye fokus. Samtidig er det også et problem om dette ikke gis språk i det hele tatt, ettersom det er en viktig del av mange menneskers liv – og det bør de få erfaringen av at de kan bringe med seg inn i en kirkelig sammenheng.

SØNDAGSTEKSTEN

TORBJØRN HOLT - PÅL KRISTIAN BALSTAD - PER KRISTIAN SÆTRE - SJUR ISAKSEN

PINSEDAG - ANDRE PINSEDAG
17. MAI - TREENIGHETSSØNDAG

PINSEDAG

15. MAI 2016

Prekentekest: Joh 14,23–29

*Lesetekster: 1 Mos 11,1–9 / Apg 2,1–11 eller
Rom 5,1–5*

Liturgisk farge: Rød

SPIRITUS SOM FÅR FOLK TIL Å HUSKE

Mange av mine kirkesøndager i ungdomstidens Fana ble tilbrakt under prekestolen til en av Den norske kirkes mest fargerike forkynnere i etterkrigstiden, den nynorsktalende haugesunderen Steinar Ihle. Steinar var prost og kulturpersonlighet, journalist og forkynner, spissformulert, kantete, vågal, utfordrende og dyp. Prekenene hans varte aldri mindre enn 30 minutter, og ingen tenkte noen gang tanken at han holdt på for lenge. De var absolutt aldri likegyldige. Iblant var de så provoserende at folk husket det han sa i årevis. En av de mest minneverdige var en pinsedagspreken hvor temaet var ”Spiritus som får folk til å huske”. I en tid hvor spiritus i enhver form

var meget omdiskutert; alkoholholdige produkter var i stor grad non grata i kirkelige miljøer på Vestlandet, Bergen ikke unntatt. Skepsisen var ikke mindre til spiritus i åndelig utgave; det var en dyp skepsis mot mye den nye karismatikken; mange brente barn skydde ilden i Bergen i denne perioden.

I bokhyllen min har jeg kopier av alle prekenene Steinar holdt gjennom et langt presteliv. Hver preken var en A4-side tettskrevet på begge sider; fullt utskrevne manus hadde han bare når han talte i radio og TV. Jeg har hatt mye glede av denne kondenserte prekenkunsten gjennom årene. I denne tekstgjennomgåelsen vil Steinar slippe til ganske mye; alle generasjoner bidrar til kirkens samlede skatt.

Tidligere generasjoner forbandt spiritus med Vinmonopolet, eventuelt med illegale dråper som ble kokt sammen i kjellere rundt omkring i kongeriket. Steinar slo fast med fynd og klem fra prekestolen hva Den hellige ånd heter på kirkelatin, og de som hørte denne prekenen glemmer nok aldri hva Spiritus Sanctus er, og at det er noe annet enn spiritus.

Pinse og spiritus hører sammen. Leser vi øyenvitneskildringene av pinsedagshendelsene i Apostelgjerningenes 2. kapittel, er det tydelig at noen av de nøkterne observatørene opplevde at virkningene av Spiritus og spiritus var identiske: ”De har drukket søt vin og er fulle.” Den livredde disippelflokken som levde i skyggen etter påske-

hendelsene, og som ikke helt kom til rette med nye realiteter etter langfredags antiklimaks og påskedags sjokkerte jubel, sto plutselig frem, midt i byen, på tempelplassen av alle steder, hvor de visste at den religiøse eliten og det teologiske sikkerhetspolitiet som hadde tatt livet av mes-teren deres bare noen uker tidligere, fulgte nøye med om det kom noe nytt de ikke likte, fra gjengen fra Galilea. Plutselig fremsto de som fullstendig fryktløse og med fullstendig ny frimodighet og hittil ukjente talegaver. Hemningene var borte; de var glade, frimodige og åpne. Og det siste de syntes å tenke på, var egen sikkerhet. Noe bedre sannsynlighetsbevis for oppstandelsen og åndsopplevelsen på pinsedag, er det neppe mulig å finne. Uansett, hvis tidlig kirkehistorie hadde rett, møtte alle apostlene inkludert Paulus – minus mannen som på en eller annen måte står bak dette evangeliet, Johannes – martyrdøden i løpet av noen tiår.

Det kan virke som det er likheter mellom spiritus og Spiritus – men tydeligvis bare tilsynelatende. Det er fortsatt nok av dem som bruker spiritus for å glemme. Gjennom mine åtte år som studentprest møtte jeg stadig folk som hadde relativt vage forestillinger om hva som hadde foregått foregående kveld. Pinsens Spiritus hjalp ikke folk til å glemme, men til å huske – se vers 26.

Og så kom Steinars tre punkt – etter en innledning var det alltid tre punkt:

1. Pinsens Spiritus hjelper oss til å se Ordet og situasjonen

Spiritus hjelper oss til å huske det Jesus har lovet. Pinsens Spiritus opererer ikke på egen hånd; det dreier seg ikke om karismatisk fyrverkeri eller åndelig klingklang. Det dreier seg om at vi blir minnet på hva Guds vilje for livet vårt er.

2. Pinsens Spiritus hjelper oss videre til å se hvem vi selv er, og hvilken tilstand vi er i

Det er ikke alltid hyggelig å bli minnet om det. Det er noe av grunnen til at mange bruker spiritus med liten s eller tilsvarende metoder til å glemme. Det hjelper oss aldri å flykte unna.

Spiritus er ikke der for å glemme, bortforklare eller flykte, men derimot huske, erkjenne, vedkjenne seg det en er – og ta de nødvendige oppgjør og nyorienteringer.

3. Pinsens Spiritus hjelper oss å huske hvem Jesus er og hva han har å si og gi

Jesus kom ikke på sightseeing til denne verdens slumkvarterer. Gud ble inkarnert og ble menneske. Han ønsker å bo sammen med oss (v 23). Pinsen tar fra oss alle unnskyldninger. Pinsens Spiritus gjorde den gangen famlende og feige og pysete disipler til trygge, overbeviste tjenere. Han gir oss sin fred. Han ønsker nå som den gang å ta oss i sin tjeneste, og ønsker at det også her i dag, når tekst møter mennesker på pinsedag, mennesker som er innhentet, erobret og beslaglagt av Jesus, ikke ved hjelp av manipulering og åndelige overgrep, men gjennom stille fred og overbevisning.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST/DAGLIG LEDER,
SJØMANNSKIRKEN I LONDON
THO@SJOMANNSKIRKEN.NO

ANDRE PINSEDAG

16. MAI 2016

Prekentekest: Joh 7,37–39

Tekster: 2 Mos 17,1–7 / Apg 15,1–11

Liturgisk farge: Rød

TIL DAGEN

Andre pinsedag støtter pinsedagens egenart som høytid og vil vise oss et nytt innsteg til pinsedagens fortelling. Pinsen ble feiret av jødene som ukefesten, som en takkefest for førstegrøden og til minne om da Moses fikk de tid bud på Sinai (2 Mos 34).

TIL TEKSTEN

”Som skriften sier,” kan henvise til Sal 36,10: ”Hos deg er livets kilde.” I Jer 2,13 kan man lese ”kilden med levende vann” som henviser til at israelsfolket har forlatt Herren til fordel for andre guder. På den måten kan Kilden med levende vann nærmest forstås som et gudsnavn. Dette støttes i kap 17,13: ”For de har forlatt Herren, kilden med levende vann.”

”I festuken ble det hentet vann fra Siloadammen, og vannet ble båret inn til alteret i tempelet der det ble øst ut over foten av alteret,” skriver Gunnar Johnstad og Tore Lund i sin håndbok til Det nye testamentet. Videre forteller de at prestene bar vannet i en gullskål. Den siste dagen, den syvende dagen, nådde feiringen sitt høydepunkt med at prestene vandrer syv ganger rundt brennofferalteret – de tidligere dagene kun én gang. Med dette som bakgrunnsteppe gir det god mening i at Jesus roper ut at den som er tørst, kan finne levende vann hos ham.

TIL PREKENEN

Pinsfortellingen handler tydeligst om ild som ytre tegn, om blafrende ildtunger som satte seg

over disiplenes hode, og i brennende iver forkynner de evangeliet på fremmede tungemål. I vår tekst er det vannet som løftes frem. Det livsviktige elementet som er et premiss for alt liv.

Jeg har lyst til å dele noen små glimt fra et foredrag jeg hørte av den svenske biologen Stefan Edman for noen år tilbake. Han er miljøaktivist, forfatter og aktivt med i den svenske faglige debatten om miljø og bærekraftig utvikling i verden. Han tar utgangspunkt i syv f-er i sin refleksjon over tilværelsen; jeg skal dele den første av f-ene, *forundringen*.

Å gå i en park i København med store trær en høstdag, og man plukker ned et lite gult blad fra et stort gammelt tre. Det er forunderlig hva dette treet har gjort hele sommeren – det har holdt københavnerne ved liv. Treet har pustet ut sin syre så våre hjerter kan slå og vi kan ha liv. I hvert eneste blad finnes det ørsmå fabrikker, grønne fabrikker. En forsker har regnet ut at det finnes førti millioner slike fabrikker for hver eneste kvadratcentimeter på et blad. De kalles kloroplaster. Bill Gates eier ikke lenger den viktigste fabrikken i verden.

Går man går fram til et gammelt tre i parken, kan man hente opp minner fra barndommen, leken i skogen, fantasien som former kongler til dyr. ”Marken og blomsten og stenene taler barnet sitt språk, og barnet pludrer tilbake på skapelsens språk,” skriver Edith Södergran. Her ved treet står vi ved kilden til livets mysterium, og vårt liv er vevet inn i treet på en forunderlig måte – vi hører sammen.

Bøyer man seg ned på marken og tar opp en neve jord, kan man lukte på døden og forgjengeligheten. Levende organismer i jorden spiser og fortære, bryter ned blader og gress så det blir til jord igjen. Det er hvetekornets prinsipp. Å bryte ned for så å skape nytt liv igjen – det er slik det lukter. Og da tenker jeg at det er her mitt liv begynner. Vi mennesker er gode med teknologi og andre duppetekniske artikler. Men det er bakteriene som lager jord igjen av organismene i naturen og gir grunnlag for vekster.

I en håndflate med jord finnes det fem milliarder mikroorganismer. På jorden bor det syv milliarder mennesker. I disse mikroorganismene begynner våre liv. Sammen med vann utgjør

dette helt nødvendige bestanddeler for at vi skal kunne ha liv.

Vannet er helt unikt. Vannmolekylet er bygget av en vinkel på 104,5 grader, noe som gjør at vannet har helt spesielle egenskaper. Vannet kan løse opp, transportere og rense seg selv. Vi har det i kroppen. Blodet er nesten bare vann, blodet som gir oss mulighet for liv. Så når vi legger øret inn til kroppen vår, vil vi kunne høre havene bruse. Havene bruser i våre kropp. Alt vannet vi har i kroppen, kommer fra de store verdenshavene. På den måten skulle vi kanskje heller ha sagt ”fra havet er du kommet – til hav skal du bli,” i gravferdsritualet. Dette vannet renner gjennom kroppen vår, inn i vår hjerne, gjennom vårt hjerte og ut til alle kroppens organer og lemmer. Der er Østersjøen, Atlanterhavet og Stillehavet. Hver celle i vår kropp, foruten huden, er omsluttet av kanaler akkurat som Venezia. Og inne i hver celle finnes det små sjøer, celleplasma, der livet blir til. Det finnes vann som er så gammelt som jorden selv, og som har vært inne i mange andre mennesker og organismer før oss. For et samspill! Det har vært i dinosaurusen, i regnskogen, på toppen av fjell og på dyper i havet. Ja, bare i kaffen vi drikker, er det molekyler som har vært en del av havet for ikke lenge siden.

Livgivende vann. Levende vann. Skaper og skapelse. Når blodet bruser gjennom kroppen, som vannet leker seg nedover bekkedall, da kan man ane noe av den levende og livgivende Gud, han som i fordums tid skapte verden ved sitt Ord, og som ved sin Ånd har fortsatt å skape natur, mennesker, liv, tro. Ja, han blåser sin livspust, sin *ruach*, inn i menneskene og alt det skapte, og lar det spire og gro – gjennom de naturlige systemer i naturen, og han har åpenbart seg gjennom våre omgivelser og gjennom sitt Ord. Det skaper yrende liv; det skaper livslyst og sammenheng; det skaper erkjennelse og håp. I Jesus, i troen, i fortellingene, i bønnene, i nattverden finnes denne kilde til liv, og av det livet skal det renne elver av levende vann. Fra den som tror, skal det, ved Åndens hjelp, skapes entusiasme og inspirasjon til å være Guds hender og føtter i verden, til å fortelle historien videre, til å leve i og dele håpet.

I dåpen blir dråper av nåde øst over vårt hode, og Gud gir oss sin hellige Ånd. I dåpen blir vi omsluttet av Guds kjærlighet, og der lover Gud å være med oss alle dager. I dåpen skaper Gud liv og gir oss troen i gave. Fra dåpen skal det renne elver av levende vann, Gud til ære og folket til velsignelse.

SALMEFORSLAG

230 Du som går ut fra den levende Gud.

986.1 Jeg er det levende vann.

312 Til himlene rekker din.

917 Hos deg er livets kilde.

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJOMANNSKIRKEN.NO

17. MAI

17. MAI 2016

Preiketekst: Luk 17,11–19

Lesetekstar: 5 Mos 8,11–14 / 1 Kor 4,7

Poetisk tekst: Sal 127,1b–2a

Forteljingstekst: Luk 15,1–10

Liturgisk farge: Grøn

”Fagert er landet du oss gav,” syng me med Anders Hovden på nasjonaldagen. Linja kan lesast med vekta på ”oss”, og dermed kan vegen gå vidare inn i trong og ekskluderande nasjonalisme.

Det var neppe Hovden sin intensjon då han skreiv salmen etter ein skitur over Krøderen i måneskin. Diktsamlinga der salmen fyrst er å finne, *Solhøv* frå 1907, er tvert om innleidd med linja: "Nei, ikkje til aa stengjast av, vaart fedreland vart fritt!" Betre er det å leggje vekta på "gav" i fyrstelinja, for i dei nasjonale salmane frå tida fram mot 1905 er både landet og fridomen Guds gåver, anten ei gåve av Skaparens nåde, som hjå Hovden, eller eit verk av den livgjevande Anden, som hjå Elias Blix i fedrelandssalmen og "No livnar det i lundar" (om ein syng litt meir enn to fyrste og to siste, og det kan ein godt gjere når 17. mai fell på tredje pinsedag).

Den underlege, vesle epistelteksten frå 1 Kor 4,7 peikar òg mot å gjere "gåve" til eit stikkord for preika 17. mai. Reint bibelfagleg kunne ein naturlegvis irritere seg over at tekstboka riv eit einskildvers ut av ein kompleks argumentasjon og inviterer oss til å tolke det frittstående. På den andre sida gjev dette verset tilstrekkeleg inngang til å skjønne at Paulus her er i det stoiske hjørnet, og det er han jo frå tid til anna. Verset minner mellom anna om tekstar av Epiktet, der filosofen diskuterer kva som er rosverdige. Konklusjonen er at ein ikkje eigentleg har grunn til å skryte av noko av det ein har. Det er jo heilt tilfeldig kva ein har fått og ikkje. Epiktet peikar då på eigenskapar som er heilt eins eigne, som viljestyrke og integritet, som det einaste eigentleg rosverdige. Hjå Paulus er det at ein får gåvene uforskyldt, eit argument for likskap og likeverd og mot hovmodet til einskilde i kyrkjelyden i Korint. På ein nasjonaldag gjev det å sjå grunnlov, heim og fridom som gåver grunn til å takke, men ikkje til å stengje ute eller sjå ned på andre. Utifrå dagens tekstar kan ein snakke om tre sider ved å ta imot ei gåve: Å takke, å forvalte og å dele.

TAKK

Preiketeksten er henta frå Luk 17, og ber i Bibelskapet si utgåve overskrifta "Den takksame samaritanen". Jesus lækjer, på god avstand, ti menn, men berre ein av dei, ein samaritan, kjem attende for å takke og gie Gud æra. Teksten understrekar grundig at samaritanen er ein frammand; han er omtala som *allogenes*, "av anna

opphav", eit uttrykk som finst berre denne eine gongen hjå Lukas. Likevel er han den einaste som takkar for det han heilt uventa har fått. Fyrst då er det Jesus seier: "Trua di har frelst deg." At han vart lækt, er ein ting, men det skjedde jo litt utanfor scenekanten og utan at Jesus var til stades. Fokuset i denne teksten ligg ikkje der, men på at denne uventa gåva gjer noko med samaritanen og gjer han takksam. Gåvene me får, er gode i seg sjølv, men meir enn det kan dei vende oss mot Gud i takksemd.

Denne teksten føyer seg inn i eit mønster hjå Lukas, der utlendingar utfordrar ei lukka forståing av kven som er Guds folk. Allereie i programtalen snakkar Jesus om enka i (fønikiske) Sarepta og syraren Naaman som mottakarar av Guds nåde, Luk 4,25–27. Folket vert rasande når dei høyrer dette, for Jesus fortel om dei for å avvise kravet om at han no måtte gjere noko for sine egne òg. I likninga om den miskunnsame samaritanen, Luk 10,25–37, er samaritanen det gode moralske føredømet, til skilnad frå presten og levitten, men det verkeleg radikale kjem når Jesus brukar likninga til å sprengje ein trong definisjon av omgrepet "neste" som "landsmann". Den takksame samaritanen er både ein frammand mottakar av Guds nåde og eit føredøme.

Når ein les ein slik tekst på nasjonaldagen, er det for det fyrste naturleg å feste seg ved at etniske skiljelinjer ikkje betyr noko for Gud; det vesentlege er at det me har, er gåver me har fått frå Gud. Det gjer det heilt logisk å takke på ein 17. mai. Den dagen takkar me for det me, som bur akkurat her, med vår arv og vår historie, har fått teke imot. Det er gjerne lettare å snakke om Guds gåver som abstrakte og universelle storleikar, men på nasjonaldagen får dette ei konkret form. Med det seier me ikkje at dei andre ikkje har fått, eller at det me har, er betre, meir goddommeleg eller meir feilfritt enn det andre har, men akkurat denne dagen takkar me for det me har fått. Som prest gjer ein ei slik øving kvar gong ein forkynner og bed takkebøner i dåpsgudstenester, ved vigslar og gravferder. Prinsipielt er det ikkje noko annleis på nasjonaldagen, skilnaden er berre at me ikkje snakkar om einskildmenneske denne gongen, men om det fellesskapet av

menneske som lever livet sitt i kongeriket og deler nokre gåver.

For det andre er det eit poeng at i bibelsk og historisk samanheng er me òg ”dei andre”. Fedrelandssalmen har dette perspektivet tydeleg i dei lite brukte midtversa. Vil ein gjere eit poeng ut av dette i preika, kan det vere ein tanke å syngje salmen i fullstendig form, slik at ein får med både ”vårt heimland i mørker lenge låg” og ”Og Noreg det ligg vel langt mot nord, og vetteren varer lenge; men ljuset og livet i ditt ord, det ingen kan setja stenge”. Hadde det ikkje vore slik at Jesus utfordra dei etniske skiljelinjene, så hadde Guds ord og Kristi kyrkje aldri nådd hit nord. Me har ikkje særleg å skryte av, men mykje å takke for.

FORVALTING

Som gammaltestamentleg lesestekst er 5 Mos 8,11–14 ført opp. Når ein les ”Når du et og blir mett, når du byggjer deg fine hus og får bu i dei, når storfeet og småfeet ditt aukar, når du får mengder av gull og sølv og eigedomane dine veks, ta deg då i vare så du ikkje blir hovmodig og gløymer Herren din Gud,” så er det fort gjort å smile litt over at ingenting synest å vere nytt under sola, og så setje i gang med ein toretale på ein elles triveleg nasjonaldag. I det heile er tendensen i tekstvalet i tredje rekka slik at den moralistiske refsen ligg farleg nær. For å unngå moralismen etter ein slik tekst, når det no ein gong er slik at me feirar eit land der mange er mette og bur i fine hus og har mengder av gull, er det naudsynt på peike på kva ein kan gjere med denne rikdomen, meir enn å gjere folk nedtrykte fordi me har han. Konteksten i 5 Mos minner om at alt slikt er gåver, ikkje noko ein vinn av eiga makt. Gåvene er moglegheiter til å arbeide vidare og gjere godt. I nasjonaldagssalmane er arbeidet nordmennene sitt heidersmerke. For dryge hundre år sidan nådde ikkje Noreg langt opp i samanlikning med andre land i Europa, men salmediktarane peikar på det trufaste arbeidet gjennom generasjonar som det mest verdifulle me har. Det set eit program for framtida: ”Og som det ervdest ned, alt fagrar led for led, det byggjast skal i fred for våre born,” seier Garborg i ”Gud signe Noregs land”.

Å DELE

”Gjev som gåve det de fekk som gåve,” heiter den nye omsetjinga av Matt 10,8 der det tidlegare heitte ”For inkje har de fått det, for inkje skal de gje det.” Trass den arkaiske klangen i den tidlegare omsetjinga, får den nye kanskje endå betre fram at det her dreier seg om eit ordtak, og dessutan kjem nøkkelordet ”gåve” til synes òg i omsetjinga. Etter å ha lese om ein Gud som fritt gjev sine gåver, uavhengig av etnisitet og andre skiljelinjer, og om takksemda som botemiddel mot sjåvinisme og hovmod, så ligg dette som eit naturleg neste steg. Det er vanskeleg å gje gode teologiske svar på kvifor ein i Noreg har det så mykje betre enn andre i denne verda. Det som derimot er lett, er å gje eit godt svar på kva ein kan gjere med fridom og velstand. Me kan dele, og me har fridomen til å gjere det. Ein treng ikkje rote seg inn i retoriske skyttargravskrigar om hjelpe her eller hjelpe der, men det som må vere heilt opplagt, er at me som har fått så mykje i ei verd med så mykje naud har moglegheitene til å gjere mykje godt, og ei forplikting til å gjere det. Samaritanen minner oss om at det er lov å glede seg over dei gode gåvene, og om at Guds nåde og godleik ikkje kjenner landegrenser.

PER KRISTIAN SÆTRE
KAPPELLAN I JAR
KAPPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

TREENIGHETSSØNDAG

22. MAI 2016

Prekentekest: Luk 24,45–48

Lesetekster: Jes 6,1–8 / Apg 17,22–34

Liturgisk farge: Hvit

DET FØRSTE DØGNET – ELLER DET SISTE?

Hvor er det egentlig vi befinner oss i dagens tekst? Luk 24 er et narrativ som tilsynelatende bare spenner over et døgn, fra oppstandelsen tidlig om morgenen, via to parallelle historier (13–15 og 36–43) om disiplers møte med den oppstandne og fram til oppdrags- og avskjedsordene som vår tekst er en del av. Og til alt overmål synes det som om hele flokken går rett derfra og ut mot Betania der Jesus blir tatt opp til himmelen (v 51). Alt i løpet av det første døgnet? Hvor ble det av de 40 dagene mellom oppstandelse og himmelfart, slik de er beskrevet i det andre lukanske skriftet, Apostlenes gjerninger? – slik det reflekteres i vårt kirkeår? Dette spørsmålet er kanskje ikke så viktig på denne dagen, men det sier noe om hvor fortettet avslutningen av evangeliet er. Dette er historien om Jesus i kortform. Neste bok folder ut den første menighets historie.

EN ÅPNET FORSTAND

Det ligger en stor tilfredsstillelse i det å se noe klart, særlig hvis det tidligere var uklart. Dette er også blitt min hverdag. Uten lesebriller får jeg vondt i hodet og trekker det meste av det jeg leser, i tvil. Når jeg glemmer brillene og synger salmer i kirken, mysende og halvveis etter hukommelsen, blir det som regel feil. Jesus bruker flere ganger synet som metafor for forstanden eller forståelsen. Han åpnet blindes øyne, i både bokstavelig og overført betydning. Da han møtte disiplene etter oppstandelsen, skjedde denne ”av-

dekkingen” på en ny måte, så overbevisende at Lukas hopper over billedbruken og skriver det rett fram: ”Da åpnet han deres forstand så de kunne forstå skriftene.” Selv om dette ikke er Lukas’ pinsedagsberetning – den kommer senere – er det likevel Den hellige ånd som er på ferde. Gud åpner ved sin Ånd vår forstand, og det fører til noe. Noe som tidligere var uklart, blir klart; en rådvillhet forandres til beslutsomhet; en vegring blir snudd om til handling. Det er fortsettelsen av denne forstandsåpningen som er disiplenes og kirkens program. Enda viktigere enn at jeg vet hva jeg skal syng, er det at disipler vet hva deres oppdrag er. Fra den dagen av skulle disiplene dele ut briller til alle som ville ha, og som skjønte at de trengte ett nytt syn og en åpnet forstand. Men hva skjer når forstanden åpnes?

HVA SKJER?

Forkynnelse skjer. Kerychthēnai – skal forkynnes. Ordet er vanlig i NT både som verbalform og som betegnelse for det budskapet som ble forkynt. I vårt teologiske språk er kerygmatiske synonymt med ”budskapsorientert”.

Disiplene som fikk en fornyet forstand, fikk samtidig et oppdrag til å forkynne. Kanskje var det ikke engang nødvendig for Jesus å si det til dem. Gleden over å se nye sammenhenger klart fører naturlig til en meddelelsestrang. Oppdagelsen av at Jesu forsoningsdød og seierrike oppstandelse var *for dem*, var en oppdagelse de ikke kunne holde for seg selv. Det er noe naturlig ekspansivt og eksporterende ved kjærlighetens evangelium.

Omvendelse skjer. Metanoia – omvendelse. Ordet er sammensatt av preposisjonen *meta*, som betyr *etter* eller *bakenfor*, og *noos*, som betyr *forstand* (v.45) eller *sinn*. Allerede tidlig ble begreps betydning knyttet til det å angre/forandre mening, og senere til religiøs omvendelse. Ordet er vanlig både i Det nye testamentet (mer enn 50 ganger i ulike former) og i Septuaginta. I psykologien brukte C.G. Jung begrepet *metanoia* for å betegne en ”nødvendig” psykotisk episode på vei til en psykisk reorientering og tilfriskning. Nytt syn fører til nye veivalg; både kart og terreng kan leses på nye og overbevisende måter. Derfor blir

mennesker forandret når de møter Jesus. Noen ganger er denne forandringen brå og tydelig; andre ganger skjer den ved en sakte demring. I Bibelen er ikke omvendelse først og fremst knyttet til å skifte mening, men mer til å skifte retning. Jeg vender meg bort fra det onde for å søke det Gud vil. Og kjenner vi Lukas rett, er det grunn til å tro at han hadde de rikeste og dem med mest makt i sin horisont, da han skrev ned Jesu ord om omvendelse.

Tilgivelse skjer. Afesin hamartiån – syndenes tilgivelse. De nye brillene gir ikke bare et nytt syn på Jesus; de gjør det også tydeligere at jeg er ansvarlig for livet mitt i vid forstand. Ansvarlighet medfører regnskap; regnskap medfører oppgjør. En naturlig utvikling av personlig modenhet, informert av Den hellige ånd, vil med nødvendighet vise meg at jeg trenger tilgivelse, både fra Gud og fra mine medmennesker. Tilgivelsen knyttes til omvendelsen, men ikke som en engangsforeteelse. I luthersk kristendom legges det vekt på at omvendelse og tilgivelse er en dynamisk tilstand vi lever i til vi dør.

TROSPRAKSISER

Forkynnelse, omvendelse og tilgivelse er kirkens puls. I trosopplæringens fornyende begrepsunivers har vi begynt å snakke om *trospaksiser* i kirken. Vi inviterer ikke bare og heller ikke først og fremst mennesker til å forstå ting. Vi gjør ting, og vi gjør ting sammen. Vi driver på med troens saker. Og i praksisteori er ofte faktorenes orden likegyldig. Gud finner fram til oss på de underligste måter. Derfor er det neppe noen forordnet

rekkefølge for disse prosessene. Jeg kjenner mennesker som er blitt omvendt *før* de har hørt forkynnelse, og som har fått sin forstand åpnet *etter* at de har gått til nattverd. Det er ikke så nøye. Vi er kalt til å gjøre troens ting. Rekkefølgen og resultatene er det en annen som står inne for.

TREENIGHETSSØNDAG

De øvrige tekstene denne dagen er så store og meningsbærende at jeg håper de blir lest. Det er dessverre færre enn halvparten av gudstjenestene i de lokale grunnordningene våre, som har tre tekstlesninger. Men menigheten fortjener å få med seg både kallelser av Jesaja og Paulus' tale på Areopagos. Vi får heller preke litt kortere.

Ellers er dette dagen for både misjon i den treenige Guds navn. Kanskje kan det skapes rom for et vitnesbyrd i rammen av denne gudstjenesten, en hilsen fra en som har erfart omvendelse og tilgivelse ved forkynnelsen av evangeliet?

PREKENSKISSE

Hva skjer når forstanden blir åpnet?

- *Forkynnelse skjer.*
- *Omvendelse skjer.*
- *Tilgivelse skjer.*

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
FØRSTELEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Søkere til vikariat som kapellan i Nedre Romerike prosti med tjenestested Skårer sokn (til oktober 2019):

Bruun, Mikael (26), ungdomsarbeider, 0652 OSLO

Dille, Petter Normann (31), barne- og ungdomsprest, 0476 OSLO

Fongen, Elisabeth (31), klokker/konsulent ved prestekontoret, 0674 OSLO

Granlund, Gaute (31), sokneprest i Bodø Domprosti med tjenestested Røst, 8064 RØST

Josifovic, Slavisa (48), lærer i privat regi, RS-18400 PROKUPLJE, SERBIA

Kjørven, Espen Robsahm (28), trosopplærer, 0379 OSLO

Shanka, Yohannes Mekonnen (48), kapellan, 1184 OSLO

Steen, Nikolaj (43), sokneprest, DE-24986 SATRUP, TYSKLAND

Svarstad, Kjell (65), prest, kommunikasjonsjef og rådgiver, 1940 BJØRKELANGEN

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Postdoktor Kristin Graff-Kallevåg. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>